

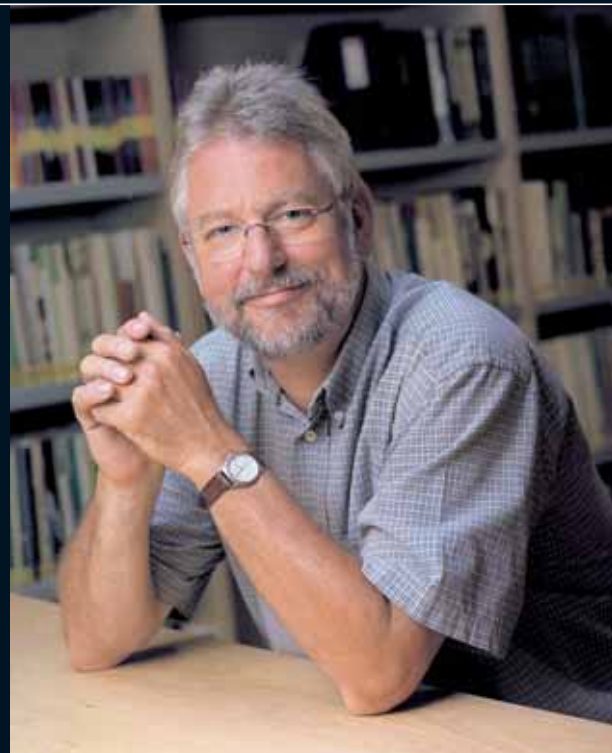
Door LAURIEN HOLTJER/ De aankoop en inrichting van de grond loopt achter op schema. Toch gaat het volgens het ministerie van LNV wel degelijk de goede kant op met de Ecologische Hoofdstructuur. De bedenkers van het plan om natuurgebieden met elkaar te verbinden, denken hier anders over. Een van de grondleggers, ecoloog Frans Vera, stelt: 'Zelfs al zouden alle geplande hectares gehaald worden, dan nog is het natuurnetwerk niet wat het had moeten zijn. Cultuurlandschap is hergedefinieerd tot natuur en dat klopt van geen kant.'

DOSSIER/ EHS

> Een weiland met weidevogels tussen de koeien is geen kwalitatief hoogstaand natuurgebied <

Foto Theo Tangelder

Ecoloog Frans Vera, een van de bedenkers van het EHS-concept

> Het idee om in 2018 met meer dan 700.000 hectare natuurgrond een gesloten netwerk te vormen, waarbinnen dieren en planten vrij kunnen bewegen, ont-springt in 1990. 'De EHS was bedoeld om in te zetten tegen het probleem van het verdwijnen van steeds meer soorten', vertelt Frans Vera. In de jaren tachtig bedacht hij samen met collega Fred Baerselman het concept van de aaneengesloten natuurgebieden, toen nog genoemd de Grote Eenheden Natuur. Het achterliggende idee was het wegnemen van de oorzaak van de achteruitgang van de biodiversiteit: het landgebruik. 'Voor land- en bosbouw zijn grote natuurgebieden opgesplitst in kleine percelen, waar vervolgens alleen de voor productie geselecteerde soorten nog voorkomen. Plus de soorten die door het landgebruik worden geduld en geen grote leefgebieden nodig hebben. De rest is over de kling gejaagd', zegt Vera.

SLEUTELSOORTEN

Het idee van de EHS was om binnen de grote aaneengesloten natuurgebieden de natuurlijke processen terug te brengen die van oudsher voor de juiste levensomstandigheden van allerlei wilde planten- en diersoorten zorgden. 'Door de in cultuur gebrachte stukken land weer om te vormen tot natuur, kunnen een hele hoop soorten

terugkeren. Daar zijn dan zogeheten sleutelsoorten bij, die zorgen voor het ontstaan van de juiste levensomstandigheden voor andere soorten. De natuur knapt het op die manier zelf weer op, zoals ze dat altijd gedaan heeft.' Tot zijn grote teleurstelling ziet Vera dat zijn oorspronkelijke plan is uitgemond in een niet-werkend compromis.

LANDBOUW

De realisatie van de EHS is al sinds de start een hele opgave, want de landbouw geeft niet snel haar gronden op. Toch heeft de overheid er alle vertrouwen in dat de groene infrastructuur er in 2018 ligt. De pijlen zijn daarbij gericht op boeren en particulieren die willen meewerken aan agrarisch natuurbeheer. Hun bereidwilligheid moet uiteindelijk leiden tot de geplande hoeveelheid hectares. Tot ergernis van Vera. 'Binnen de Ecologische Hoofdstructuur zouden alle oorzaken van de achteruitgaande biodiversiteit worden weggenomen. Dat betekent dus ook de menselijke activiteiten zoals landbouw en bosbouw. Nu is de oorzaak van het verlies aan biodiversiteit sluipenderwijs tot oplossing verheven.' Om via agrarisch natuurbeheer en particulier beheer de geplande hectares te realiseren, is volgens Vera een uitholling van het concept. 'Dat wat het probleem heeft veroorzaakt wordt weer >

LNV. MJP2, 2006

PLAN

Het idee van de EHS werd in het Natuurbeleidsplan van 1990 geïntroduceerd. De aanleiding was de achteruitgang van de biodiversiteit en van het areaal natuur. Er zou een stabiel netwerk van natuurgebieden gerealiseerd moeten worden, waarbinnen de bescherming van de ecosystemen centraal stond.

In de jaren die volgden is het plan een aantal keren aangepast. De belangrijkste doelstelling is echter gebleven: versterking van de biodiversiteit. Nevendoelen zijn behoud van landschappelijke waarden, mogelijkheden voor recreatie en welzijn van burgers.

HECTARES

Volgens de plannen bestaat de EHS in 2018 uit een 728.500 hectare groot samenhangend netwerk van natuurgebieden. Daarvan bestond bij aanvang – in 1990 – al 453.500 hectare. Er moest dus nog 275.000 hectare nieuwe natuur worden ontwikkeld, ook wel 'nieuwe EHS' genoemd.

Van de beoogde 275.000 hectare nieuwe natuur in 1990 moest 130.444 hectare daadwerkelijk worden verworven. De rest krijgt vorm via particulier en agrarisch natuurbeheer. Op 1 januari 2007 moest daarvoor nog 36.770 hectare worden aangekocht.

AGRARISCH NATUURBEHEER

Bijna 100.000 hectare moet door boeren beheerd gaan worden. De animo van agrariërs om bij te dragen aan natuurbeheer neemt echter af. Het aantal hectares onder agrarisch beheer is van 2006 op 2007 afgenomen van 60.623 naar 59.415 hectare.

Oorzaak: de stijgende grond- en landbouwprijzen. De vergoedingen vanuit de overheid lijken niet voldoende te zijn. Bovendien weerhouden de kortetermijncontracten veel boeren ervan zich in te zetten. Provincies werken aan een nieuw systeem met hogere vergoedingen en een langere contractduur dan de huidige zes jaar.

PARTICULIER BEHEER

Meer dan 42.000 hectare EHS moet via particulier beheer gerealiseerd worden. In 2007 was 7.209 hectare in particulier beheer. Dit aantal loopt nog ver achter op het doel. Recent onderzoek van het LEI laat zien dat de huidige getoonde belangstelling voor particuliere natuur aanleg onvoldoende is om de beleidsdoelen te halen.

INRICHTING

Het grootste deel van de EHS wordt gerealiseerd via het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG), dat op 1 januari 2007 in werking is getreden. Via het ILG zijn met provincies zevenjarige afspraken gemaakt over de inrichting van landelijk gebied, waaronder de EHS. De inrichting van de EHS-gronden loopt achter op schema. Het is de bedoeling dat in 2018 176.715 hectare grond is aangekocht en ingericht voor de EHS. Tot nu toe is 53.593 hectare daadwerkelijk klaar, en wordt 20.000 hectare onder handen genomen.

MOEIZAAM

Uit evaluaties blijkt dat de uitvoering van het EHS-beleid moeizaam verloopt. Onderzoekers wijzen de vele veranderingen in het beleid aan als belangrijkste oorzaak. Vanaf het begin zijn er veranderingen doorgevoerd, zoals de robuuste verbindingzones en de omslag in focus van verwerven naar beheren. Dit heeft

ertoe geleid dat de EHS in elk gebied anders wordt uitgelegd en uitgevoerd; heeft het ene gebied natuurontwikkeling hoog op het lijstje staan, kiezen bestuurders elders voor landbouwontwikkeling.

VERBINDINGEN

Cruciaal voor het netwerk zijn de twaalf robuuste verbindingen met een totaaloppervlakte van 27.000 hectare.

Daarnaast werken provincies op basis van het Meerjarenprogramma

Ontsnippering aan meer dan 200 ecoducten en faunavoorzieningen om knelpunten op te lossen.

KOSTEN

Voor 2008 is 78 miljoen euro begroot voor de verwerving van gronden. Voor 2009 en 2010 wederom respectievelijk 85 en 88 miljoen.

Voor de inrichting staat in 2008 139 miljoen gereserveerd. Voor 2009 en 2010 wederom 132 miljoen en 129 miljoen.

Voor het beheer in 2008 is 168 miljoen begroot, in 2009 169 en in 2010 166 miljoen.

KOSTEN IN MILJOEN EURO

2008	2009	2010	
Verwerven Ecologische Hoofdstructuur	78	85	88
Inrichten Ecologische Hoofdstructuur	139	132	129
Beheren Ecologische Hoofdstructuur	168	169	166

binnengehaald. De hectares in de EHS waren bedoeld om een natuurnetwerk van hoge natuurkwaliteit te ontwikkelen. Nu is het net alsof landbouwgebieden en landgoederen nooit iets hebben afgedaan aan biodiversiteit.'

BOERENNATUUR

'We dichtten de EHS-gebieden onterechte kwaliteiten toe. Een weiland met enkele weidevogels die tussen de koeien kunnen lopen, is niet een hoogkwalitatief natuurgebied.' Laat staan dat al die stukjes boerennatuur samenkomen tot een goed netwerk. 'Het is de drogreden van opdeling. De ingeslagen weg suggereert dat al die kleine eigendommen van particuliere eigenaren bij elkaar opgeteld hetzelfde zijn als één groot natuurgebied, maar dat is volstrekt onjuist. Eén groot natuurgebied dat als één geheel kan functioneren heeft kwaliteiten die niet uit die afzonderlijke kleine stukjes zijn af te leiden. Kijk naar de Oostvaardersplassen. Daar hebben zesduizend hectares de kwaliteiten die honderd gebieden van zestig hectare niet hebben, zoals de aanwezigheid van zeearenden, edelherten en wilde runderen en paarden die gratis voor het leefgebied van tienduizenden ganzen en smienten zorgen, zonder dat het verder een cent aan beheer kost en zonder dat grauwe ganzen vergast hoeven worden, omdat ze een probleem voor de boeren zijn.

CULTUURLANDSCHAP

Volgens Vera is het hoog tijd dat Nederlandse politici en natuurbeheerders kritischer worden. Want zelfs als de meer dan 700.000 hectares natuur gerealiseerd worden, mist de EHS de functie die het zou moeten hebben. 'We zijn bezig met normvervaging. Cultuurlandschap is hergedefinieerd tot natuur en dat klopt van geen kant. In plaats van te denken vanaf het punt waarop we nu staan, moeten we kijken naar de biodiversiteit die we ooit hadden in de gebieden zonder landbouw en andere menselijke activiteit.' Zeker met de huidige veranderingen in het klimaat. 'De natuur kan met die verandering omgaan', verzekert Vera. 'Dat is ook na de laatste ijstijd gebeurd, toen alle soorten die nu, onder de huidige klimatologische omstandigheden inheems zijn, uit Zuid-Europa onze streken moesten koloniseren.'

Maar aanpassen kan alleen als het netwerk echt als netwerk functioneert en niet als een optelsom van kavels. 'Soorten moeten kunnen meeliften met wind, water, vogels en wilde zoogdieren die

zich over grote afstanden verplaatsen. Nu kan dat niet.' Zelfs al liggen alle versnipperde gebiedjes op de een of andere manier aan elkaar vast.

ZWIJNEN

'Veel ecologische verbindingen werken bovendien niet als zodanig, omdat ze veel te smal zijn. Ook zijn er te veel gebieden waar veel soorten weinig aan hebben. Wat heeft een netwerk bijvoorbeeld voor zin als we het transporteurs van zaden zoals wilde zwijnen consequent verbieden om buiten de twee gebieden in Nederland voor te komen, en we ze daar zelfs afschieten? Hoeveel soorten missen er wel niet, die van oudsher hebben gewerkt als transportmiddel voor allerlei soorten planten? Het is alsof er wel ruimte is geregeld voor snelwegen, maar dat ze niet worden geasfalteerd.' <

Literatuur

De Ecologische Hoofdstructuur als gebiedsopgave. Bestuurlijk vermogen, dynamiek en diversiteit in het natuurbeleid. WOT-rapport 74, WOT Natuur&Milieu

Groot project Ecologische Hoofdstructuur. Eerste voortgangsrapportage. Rapportagejaar 2007. LNV, 2008

Natuuraanleg op landbouwgrond: belangstelling gemeten. LEI, Wageningen UR

Marktonderzoek onder grondeigenaren over natuuraanleg: methoden, resultaten en implicaties voor beleid. WOT-rapport 53.

Belangstelling, motieven en knelpunten van natuuraanleg door grondeigenaren – Uitkomsten van een marktonderzoek. WOT Werkdocument 69, WOT Natuur & Milieu

De Ecologische Hoofdstructuur: Kosteneffectiviteit van de terrestische Ecologische Hoofdstructuur. Een eerste verkenning van mogelijke toepassingen. WOT-rapport 73, WOT Natuur & Milieu